

Petar Novoselec (ur.): *Posebni dio kaznenog prava* (prvo izdanje, Pravni fakultet, Zagreb, 2007.)

Knjigu *Posebni dio kaznenog prava* priredio je prof. dr. sc. Petar Novoselec, a uz njega, kao koautorski suradnici pojavljuju se: prof. dr. sc. Ksenija Turković, prof. dr. sc. Davor Derenčinović, prof. dr. sc. Leo Cvitanović, doc. dr. sc. Igor Bojanić, prof. dr. sc. Velinka Grozdanić i prof. dr. sc. Anita Kurtović¹. Iz popisa autora vidi se zastupljenost profesora svih četiriju pravnih fakulteta u Republici Hrvatskoj, što znači da je ova knjiga na neki način već na samom početku »osuđena« na uspjeh. Smatramo da će njezine odlike to i opravdati, a kako je na naslovnici istaknuto da se radi o prvom izdanju, očito se očekuje dugogodišnja koautorska suradnja.

Knjiga je podijeljena u šesnaest poglavlja koja nose nazive pojedinih glava posebnog dijela Kaznenog zakona počevši od X. pa sve do XXV. glave. Nisu obuhvaćena sva kaznena djela, već je izvršena selekcija onih važnijih pa je čak u tu svrhu namjerno izostavljena cijela XXVI. glava KZ-a². Također, ova knjiga ne pokriva niti pojedina kaznena djela iz partikularnog kaznenog zakonodavstva³ jer bi to studentima predstavljalo preveliko opterećenje. Autorima je očito bila važnija kvaliteta od kvantitete, što kod udžbeničke literature zasigurno treba pozdraviti. S druge strane, uvijek ostaje otvorena mogućnost da se u budućim izdanjima knjige proširi izbor kaznenih djela koja su u njoj obrađena.

Prvo poglavlje *Kaznena djela protiv života i tijela* napisao je prof. Novoselec. Kako bi sustavno prikazao pojedina kaznena djela, autor je napravio dodatnu podjelu na kaznena djela protiv života, kaznena djela protiv tijela, kaznena djela ugrožavanja života i tijela te protupravni prekid trudnoće, koji je obrađen izvan spomenutih grupacija jer njegovo grupiranje može izazvati teškoće⁴. U ovom poglavlju su obrađena sva kaznena djela iz glave X. KZ-a, osim kaznenog djela iz čl. 97.a. (zabrana kloniranja ljudskog bića), a treba se složiti s autorovim stajalištem da tom kaznenom djelu nije mjesto u ovoj glavi »jer se njime niti povređuje niti ugrožava nečiji život ili tijelo«.

¹ Redoslijed je sačinjen prema udjelu koji ima svaki od pojedinih autora u knjizi.

² XXVI. glava (*Kaznena djela protiv oružanih snaga Republike Hrvatske*) izostavljena je očito iz razloga što su takva kaznena djela rijetka u sudskoj praksi, a nisu od naročite važnosti s obzirom na zaštitno dobro (za razliku od npr. kaznenih djela protiv zdravlja ljudi), nemaju velike tamne brojke (za razliku od npr. kaznenih djela protiv okoliša), niti ima izgleda da bi mogla u bliskoj budućnosti zabilježiti tendenciju rasta.

³ Za razliku od knjige Bačić/Pavlović, *Kazneno pravo: posebni dio*, 2001., gdje se obrađuju i pojedina kaznena djela iz Zakona o autorskom pravu, Zakona o trgovačkim društvima, Zakona o računovodstvu i dr.

⁴ Primjerice, u knjizi Horvatić/Šeparović et al. (*Kazneno pravo: posebni dio*, 1999., str. 33.) se to kazneno djelo navodi kao kazneno djelo protiv budućeg života, a u Bačić/Pavlović (2001., op.cit.) se svrstava među kaznena djela usmrćenja (pod privilegirano ubojstvo).

Autorica drugog poglavlja *Kaznena djela protiv slobode i prava čovjeka i građanina* je prof. Grozdanić. Od ukupno dvadeset i devet kaznenih djela iz te glave KZ-a, autorica je obradila deset najčešćih u sudskoj praksi.

U trećem poglavlju prof. Kurtović obrađuje *Kaznena djela protiv Republike Hrvatske*. Smatramo da se, s obzirom na selektivnost u pristupu, ova knjiga mogla izvesti i bez analize kaznenih djela iz te glave KZ-a (kao što je izostavljena XXVI. glava), jer autorica i sama navodi da prema statističkim izvješćima u 2005. godini za kaznena djela iz te skupine nije osuđena nijedna osoba.

Četvrto poglavlje posvećeno je *Kaznenim djelima protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom*, koje je napisala prof. Turković, s time da je prof. Derenčinović obradio kazneno djelo međunarodnog terorizma. S obzirom na apstraktan naziv XIII. glave KZ-a, ovdje nalazimo brojna (ukupno 37) i međusobno vrlo različita kaznena djela pa je za potrebe udžbenika izvršen odabir od deset kaznenih djela⁵. U ovoj glavi je daleko najzastupljenije kazneno djelo zlouporabe opojnih droga⁶ pa je i analiza toga kaznenog djela ovdje vrlo interesantna, a autorica iznosi i mišljenje da bi trebalo »razmisliti o dekriminalizaciji posjedovanja droge za vlastitu uporabu«⁷. Prof. Derenčinoviću je bilo povjereni da piše o međunarodnom terorizmu očito jer je to jedno od područja koje je posljednjih godina bilo predmet njegovog znanstvenog i stručnog istraživanja.

U petom je poglavlju *Kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog čudoređa* autorica prof. Turković obradila sva kaznena djela iz XIV. Glave KZ-a. Seksualni delikti imaju posebno mjesto u kaznenom pravu, a zanimljivi su i zbog različitih tendencija u društvu posljednjih desetljeća koje su dovele do značajnih promjena u hrvatskim i europskim zakonodavstvima. Autorica je glede silovanja, kao najvažnijeg kaznenog djela iz ove glave, iznijela tumačenje po kojem »silovanje uključuje bilo koji nedobrovoljni spolni čin«, koje je prihvatio i Europski sud za ljudska prava, ali se naša sudska praksa na tom području još uvijek nije našla na pravom putu.

Docent Bojanić je obradio, mogli bismo reći, uvijek aktualna *Kaznena djela protiv časti i ugleda*. Tako se i posljednjih godina u javnosti puno govorilo o kaznama iz te skupine kaznenih djela, zbog čega je zakonodavac 2006. popustio pritiscima iz novinarskih krugova te je za većinu tih kaznenih djela, uključujući i njihove kvalificirane oblike, ukinuta kazna zatvora te propisana isključivo novčana kazna. Autor je obradio sva kaznena djela iz te glave, s obzirom na to da ih u osnovi ima svega četiri: uvreda, kleveta, iznošenje osobnih i obiteljskih prilika te predbacivanje kaznenog djela.

Sedmo poglavlje posvećeno je *Kaznenim djelima protiv braka, obitelji i mladeži*, a napisala ga je prof. Turković. Kod analize pojedinih kaznenih djela autorica se ograničila na tri koja su u praksi najučestalija: povreda dužnosti uzdržavanja, zapuštanje i zlostavljanje djeteta ili maloljetne osobe te nasilničko ponašanje u obitelji.

Koautori osmog poglavlja *Kaznena djela protiv imovine* su prof. Novoselec i doc. Bojanić. Radi se o vrlo važnom poglavlju jer su imovinski delikti oduvijek imali znatan udio u kriminalitetu, a autori citiraju statistička izvješća koja pokazuju da je u 2005. godini čak 30% osuđenika u Republici Hrvatskoj bilo osuđeno upravo za kaznena djela iz XVII. glave KZ-a.

Za razliku od kaznenih djela iz prethodnog poglavlja, *Kaznena djela protiv zdravlja ljudi* vrlo su malo zastupljena u sudskoj praksi. Prof. Turković, autorica ovog poglavlja, navodi da je za ta kaznena djela u 2005. godini osuđeno svega 7 osoba. Međutim, mala zastup-

⁵ Inače, treba spomenuti da je prof. Turković u udžbeniku *Horvatić/Šeparović i sur.* (1999., op.cit., str. 150.-186.) obradila većinu kaznenih djela iz te glave.

⁶ Autorica navodi statističke podatke za Republiku Hrvatsku prema kojima je u 2005. godini zlouporaba opojnih droga u ovoj glavi bila zastupljena s čak 93%.

⁷ Dakako, ovdje pojam dekriminalizacije ne treba miješati s pojmom legalizacije.

ljenost u praksi ne znači da ona nisu važna. Zdravlje ljudi je vrlo važno zaštitno dobro pa je i osvrt na kaznena djela iz te glave neizostavan dio ove knjige.

Deseto poglavlje *Kaznena djela protiv okoliša* obradio je prof. Cvitanović. Brojnost ovih kaznenih djela također nije visoka ako pogledamo statistička izvješća osuđenih osoba u 2005. godini (328 osoba). Međutim, autor pretpostavlja »da je tamna brojka izuzetno visoka, pa se može samo nagađati koliko je godišnje ostvarenih kaznenih djela iz ove glave koja nikada nisu prijavljena i procesuirana«. Autor se za potrebe udžbenika ograničio samo na važnija kaznena djela iz XIX. glave KZ-a⁸. Analize kaznenih djela obrađenih u ovom poglavlju izvršene su od strane kompetentnog stručnjaka za to područje jer se prof. Cvitanović već duže vrijeme bavi kaznenim pravom okoliša.

U poglavlju *Kaznena djela protiv opće sigurnosti ljudi i imovine i sigurnosti prometa* prof. Novoselec je analizirao dva ključna i najzastupljenija kaznena djela iz te glave KZ-a: dovođenje u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom te izazivanje prometne nesreće.

Prof. Novoselec je autor i sljedećeg poglavlja, a ono nosi naziv *Kaznena djela protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja*. Pojedina kaznena djela koja se ovdje obrađuju autor je podijelio u dvije skupine: prva se odnose na kaznena djela krivotvorenja (čl. 274.-278. KZ-a), a druga na gospodarska kaznena djela. U okviru druge skupine obrađeno je i kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti koju čine odgovorne osobe (čl. 337. st. 3. i 4.), koja se inače nalazi u XXV. glavi KZ-a, ali autor je napravio taj mali manevar s obzirom na to da se radi o ključnom gospodarskom kaznenom djelu. Inače, treba reći da je gospodarsko kazneno pravo jedna od užih specijalnosti prof. Novoselca pa nema sumnje da su analize ovih kaznenih djela na visokoj razini.

Trinaesto poglavlje *Kaznena djela protiv pravosuđa* napisao je prof. Derenčinović. Prema statističkim podacima koje autor navodi, udio ovih kaznenih djela u ukupnom kriminalitetu u Republici Hrvatskoj je relativno malen, ali je zaštitno dobro toliko usko povezano s pravnom strukom da je poznavanje obilježja pojedinih kaznenih djela iz ove glave za buduće pravnike neizostavno. Autor je svojim odabirom i analizama obogatio ovaj udžbenik za devet kaznenih djela protiv pravosuđa.

U poglavlju *Kaznena djela protiv vjerodostojnosti isprava* prof. Novoselec je obradio sva kaznena djela iz te glave, s obzirom na to da ih u osnovi ima pet. Time je autor upotpunio skupinu kaznenih djela krivotvorenja, jer smo već spomenuli da je prof. Novoselec u ovoj knjizi pisao i o kaznenim djelima iz čl. 274.-278. KZ-a (XXI. Glava KZ-a). Ovdje je daleko najzastupljenije kazneno djelo krivotvorenja isprave pa je i kvalitetna obrada tog kaznenog djela od velike važnosti, a autor je jasno i precizno iznio njegova obilježja te razjasnio tipične situacije.

Kao petnaesto poglavlje u ovoj knjizi pojavljuju se *Kaznena djela protiv javnog reda*, a napisao ga je prof. Cvitanović. Autor se i ovdje ograničio na analizu kaznenih djela koja su najzastupljenija u praksi naših sudova.

Posljednje, šesnaesto poglavlje *Kaznena djela protiv službene dužnosti* napisao je prof. Derenčinović. Ovdje je obradio sedam kaznenih djela koja se najčešće pojavljuju u sudskoj praksi⁹. Autor navodi da je *ratio legis* inkriminiranja većine kaznenih djela iz XXV. glave KZ-a suzbijanje korupcije, a upravo se prof. Derenčinović već duže vrijeme bavi korupcijskim deliktima. Ne treba spominjati da su tamne brojke ovdje veoma visoke pa je zbog toga i njegov doprinos ovoj knjizi u tom području značajniji.

Kroz cijeli udžbenik čitatelj se susreće s citatima brojnih sudskih odluka, sukladno uvodnim riječima prof. Novoselca u kojima navodi da analiza sudske prakse studentima

⁸ U udžbeniku *Horvatić/Šeparović i sur.* (1999., op.cit., str. 303.-335.) prof. Cvitanović obradio je i ostala kaznena djela iz te glave.

⁹ Inače, prof. Derenčinović je većinu kaznenih djela iz XXV. glave KZ-a obradio u udžbeniku *Horvatić/Šeparović i sur.* (1999., op.cit., str. 446.-479.)

omogućava da »apstraktnu materiju zorno dožive na konkretnim primjerima« te je »nužni uvjet produbljenog i produktivnog učenja«, s čime se svakako treba složiti.

Ono što treba posebno istaknuti jest da je ovo trenutačno jedina knjiga posebnog dijela kaznenog prava koja je usklađena s aktualnim hrvatskim kaznenim zakonodavstvom¹⁰.

Daljnje odlike ove knjige su sistematičnost, jasnoća, preciznost, korištenje masnih slova za ključne pojmove, kvalitetno kazalo, kao i spomenuti citati sudske prakse. Na početku svake tematske cjeline autori su naveli i pripadajuću literaturu, što je od velike koristi svakome tko želi proširiti svoje znanje o pojedinom kaznenom djelu ili ga ono zanima na stručnoj ili znanstvenoj razini.

Unatoč tome što su autori nastojali problematizirati pojedina kaznena djela u granicama razine udžbenika, nije izostala kritika nekih zakonskih odredbi, kao ni polemičko iznošenje mišljenja o pojedinim pitanjima.

Na kraju vrijedi istaknuti da je *Posebni dio kaznenog prava* priređen na način da predstavlja koherentnu i sustavnu cjelinu s knjigom prof. Novoselca *Opći dio kaznenog prava* pa ih se zapravo može promatrati i kao dva sveska istog djela.

¹⁰ Naime, udžbenici *Horvatić/Šeparović et al.* (1999., op.cit.) i *Bačić/Pavlović* (2001., op.cit.) zasad ne prate novije izmjene KZ-a. S druge strane, postoji vrlo opsežan *Komentar Kaznenog zakona* (*Bačić-Pavlović*, 2004.), a premda koncepcija zakonskog komentara načelno nije adekvatna da bude udžbenik, vrlo je koristan kao pomoćno sredstvo pri tumačenju i proučavanju pojedinih kaznenih djela. Ovdje možemo spomenuti i udžbenike: *Pavišić/Grozdanić: Osnove kaznenoga prava i postupka*, 2001., zatim *Kurtović/Tomašević: Osnove kaznenoga prava i postupka*, 2002. te *Veić/Glušćević: Osnove kaznenog prava*, 2004. – ni oni nisu usklađeni s najnovijim izmjenama kaznenog zakonodavstva – a ionako su zbog svoje sažetosti namijenjeni uglavnom samo visokim školama.